

Turi Hordern-Larsen  
Filerveien 6  
0684 Oslo

24. april 2014

Helse- og omsorgsdepartementet  
Postboks 8011 Dep  
0030 Oslo

### **HØRINGSUTTALELSE – RESERVASJONSORDNING FOR FASTLEGER**

Det vises til departementets høring om reservasjonsordning for fastleger med høringsfrist 30. april 2014. Jeg mener at regelendingene ikke bør fastsettes og at reservasjonsordningen for fastleger ikke bør innføres.

Fastlegen er den som kvinnen eller barnet oppsøker for medisinske problemer. Kvinnen eller barnet som er blitt uønsket gravid står i en særlig utsatt situasjon og må ta et svært vanskelig valg på kort tid. Kvinnen/barnet trenger hjelp i den situasjonen. Legen er den profesjonelle parten av de to involverte og har derfor både opplæring og erfaring med spørsmål om graviditet og svangerskapsavbrudd. Kvinnen/barnet står som oftest i situasjonen for første gang og har ingen erfaring med slike valg. Som profesjonell part i saken har legen en sterkere posisjon og bør derfor yte hjelp til den ikke-profesjonelle parten, kvinnen/barnet, som har behov for veiledning, råd og henvisninger. Legens egne private overbevisninger bør ikke gå foran behovet kvinnen eller barnet har for hjelp. Fastlegeordningen innebærer at kvinnen/barnet har hatt kontakt med en lege over mange år har fastlegen kunnskap om kvinnens/barnets livssituasjon og helse. Fastlegen er bedre rustet til å være en diskusjonspartner og veileder i spørsmålet om abort enn en annen lege som ikke tidligere har hatt kontakt med kvinnen/barnet.

Fastlegen kan ha en enda sterkere stilling enn pasienten i de tilfellene der pasienten er et barn. Forslag til endring av forskrift 29. august 2012 nr. 843 om pasient- og brukerrettigheter i fastlegeordningen beskriver hvordan barn helt ned til 12 år kan skifte fastlege. En jente på under 18 år er fortsatt et barn. I tillegg, kan jenter under 12 år bli gravide. Skjevheten i kunnskap, erfaring, posisjon og makt mellom en voksen lege og et barn er så stor at legen ikke bør ha anledning til nekte å hjelpe og henvise barnet. Å nekte å hjelpe et barn som er blitt uønsket gravid bør anses som uakseptabelt. Spørsmålet om hvordan reservasjonsretten vil fungere dersom pasienten er et barn er ikke tilstrekkelig belyst i høringsbrevet. Det går heller ikke frem av brevet om situasjonen der pasienten er et barn er tilstrekkelig konsekvensvurdert. Reservasjonsretten bør under ingen omstendighet gjelde der pasienten er et barn, dvs. under 18 år.

En fastlege som nekter å gi en henvisning til abort vil i realitet fordømme kvinnen/barnet og legge en ekstra byrde på noen som allerede er i en vanskelig situasjon. At fastlegen nekter å henvise til abort kan i realitet innebære at legen fratrar kvinnen/barnet valget om å ta abort ved at vedkommende ikke makter å ha kontakt med en annen lege. Fordømmelsen kan også føre til at kvinnen/barnet legger fordømmelsen i vektskålen da de skal ta valg om abort slik at fastlegens personlige holdninger er bestemmende.

Departementet begrunner forslaget om reservasjonsretten med at det er verdifullt for samfunnet at fastleger har høy etisk bevissthet og at de reflekterer over etiske spørsmål. Det er ikke etisk forsvarlig at profesjonelle parter har sterkere rettigheter enn ikke-profesjonelle, eller at voksne har sterkere rettigheter enn barn.

Endringen innebærer at det er bare kvinner som får en innskrenket adgang til sin fastlege. At endringene bare innskrenker kvinners rettigheter er betenkelig. Utformingen av reservasjonsretten er ikke utformet for å ta hensyn til likestilling og likebehandling. Det vil være kvinner/jenter som må bære hele byrden av at leger får en reservasjonsrett.

Fastlegeordningen innebærer et listeansvar. Leger som ikke ønsker å henvise til abort kan jobbe som lege i andre stillinger og har derfor ingen yrkesforbud. Det er ingen rett å være fastlege og et ønske om ikke å henvise til abort er et personlig valg. Norsk lov inneholder mange begrensninger som innebærer at personer med andre yrker har begrensede valg med hensyn til jobber, for eksempel statsborgerskapskrav for jurister i politiet og domstolene. Statsborgerskap er også et personlig valg. Det er ingen grunn til at leger skal være i en særstilling i forhold til andre yrkesgrupper.

Regjeringen fikk rapporten om "Vold og voldtekt i Norge - En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv" fra Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) i februar 2014. Undersøkelsen som førte til rapporten ble gjort på oppdrag av Justis- og beredskapsdepartementet, i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Rapporten viser at "forekomsten av voldtekt noen gang i løpet av livet var 9,4% hos kvinner" og at "halvparten (49 %) av kvinnene som rapporterte voldtekt hadde opplevd voldtekt før fylte 18 år". Det er i tillegg "ingen indikasjoner på at voldtekt mot unge kvinner har gått ned over tid. Like mange yngre som eldre kvinner rapporterte voldtekt før fylte 18 år". Uønsket graviditet som resultat av voldtekt og incest vil forekomme. En reservasjonsrett for fastleger vil bety at den medisinske førstelinjetjenesten som skal hjelpe kvinner og barn som er utsatt for voldtekt/incest vil i stedet påføre ofrene en ytterligere følelse av skam og medføre at de må kjempe enda mer for å få kontroll over egen kropp. Fastlegen bør istedenfor yte bistand og arbeide for å avdekke overgrep. Fastlegens personlige overbevisninger bør ikke få forrang foran den misbruktes behov for hjelp.

Forslag om reservasjonsrett for leger er en måte å innskrenke retten til abort i lov 13. juni 1975 nr. 50 om svangerskapsavbrudd. Forslaget innskrenker også kvinnens/barnets rett til informasjon i samme lov. Rettighetene i abortloven bør ikke undergraves gjennom endringer til lov om 24. juni 2011 nr. 30 om kommunale helse- og omsorgstjenester og lov 2. juli 1991 nr. 63 om pasient- og brukerrettigheter med tilhørende forskrifter.

### **Merknader til de enkelte bestemmelsene**

Til forskrift 29. august 2012 nr. 842 om fastlegeordningen i kommunene:

De nye bestemmelsene i endringsforskriften bruker ordet "kvinne" flere ganger. Ordet "kvinne" er ikke tidligere brukt i forskriften. Vanlig språklig forståelse av ordet er en person, hunkjønn, som er over 18 år. Likevel viser endringene til forskrift 29. august 2012 nr. 843 om pasient- og brukerrettigheter i fastlegeordningen at de nye bestemmelsene også vil berøre jenter under 18 år, dvs. barn. Ved bare å skrive "kvinne" i de materielle bestemmelser blir det lite synlig at forskriftsendringen vil ha en innvirkning på barn.

Utkast til ny § 24a annet ledd går altfor langt i å begrense kvinnens/barnets tilgang til grunnleggende informasjon om egen helse ved at svangerskapets varighet ikke skal fastsettes av fastlegen. Enhver som oppsøker fastlegen bør kunne få nødvendig informasjon om egen helse dersom fastlegen har

nødvendig kunnskap for å kunne gi svaret. Informasjon og veiledning om hva samfunnet kan tilby kvinnen/barnet av bistand er noe fastleger bør gi i alle situasjoner. Det er også et spørsmål om hvordan ny § 24 a vil virke med hensyn til abortpiller/dagen-der-på piller. En begrenset adgang til slike medisiner vil til og med muligens øke behovet for vanlige aborter.

Tilleggsspørsmål er: Hvordan vil de nye bestemmelsene fungere med forskriftens § 21 første ledd? Hvordan vil bestemmelsene fungere med forskriftens § 23 første ledd bokstav b?

Til forskrift 29. august 2012 nr. 843 om pasient- og brukerrettigheter i fastlegeordningen:

§ 6 nytt tredje ledd: Den helserettslige myndighetsalderen er 16 år. Det foreslås at jenter mellom 14 og 16 år kan fremsette krav om skifte av fastlege uten samtykke fra foreldrene. Hvordan vil bestemmelsen i nytt tredje ledd fungere i praksis? Hvor realistisk er det at disse barna kommer til å sette frem et slikt krav? Å vise til at barn kan løse problemet ved å henvende seg direkte til sykehuset er også urealistisk. Barn under 14 år kommer til å være i en enda verre situasjon. Vil legens valg om å reservere seg mot å henvise til abort føre til at flere barn må bære frem barn mot eget ønske?

Med vennlig hilsen,



Turi Hordern-Larsen

